

Azərbaycan-Pakistan tərəfdaşlığı güclənir

Tarixdə elə hadisələr var ki, bunlar yalnız ayrıca götürülmüş bir xalqın və ya dövlətin həyatında baş verir və regional xarakter daşıyır. Lakin elə hadisələr də var ki, dünyanın siyasi xəritəsində yeniliyə gətirib çıxarır, qlobal əhəmiyyət kəsb edir.

Məhz Pakistan dövlətinin yaranması XX əsrdə islam dünyasının həyatında ən böyük hadisə, beynəlxalq münasibətlər sisteminə mühümdəyişikliklərdən biri oldu. Bu dövlət Pakistan xalqının böyük rəhbəri, dünyaşöhrətli dövlət xadimi, qurucu Məhəmməd Əli Cinnanın şah əsəri idi.

Qısa zaman kəsiyində mürəkkəb daxili və xarici problemlərlə üzləşən Pakistan dövləti zamanın sınağından üzuağ çıxaraq dünyanın aparıcı güclərindən birinə çevrildi. Pakistan silahlı qüvvələri şəxsi heyətə görə dünyada 7-ci yerdədir.

Aşkar edilmiş yeraltı və yerüstü təbii sərvətlər imkan verir ki, yaxın gələcəkdə Pakistan nəinki Cənubi Asiyada, bütövlükdə dünyada həm də iqtisadi cəhətdən qüdrətli dövlətlərdən birinə çevrilsin.

Pakistan həm də təbii sərvətlərlə zəngindir və hazırda bu sərvətlər hələlik tam mənimsənilməyib. Ölkədə iri qızıl və mis (dünya üzrə 3-cü yer), kömür (7-ci yer), duz (2-ci yer), neft və qaz (10-cu yer), eləcə də qiymətli metalların, qiymətli və yarımqiymətli daşların geniş yataqları var.

Pakistan dünya bazarına ərzaq məhsulları, toxuculuq məmulatları, neft məhsulları, digər mallar ixrac edir. Pakistan ixracatının üçdəiki hissəsi toxuculuq və tikiş sənayesinin payına düşür. Əsas kənd təsərrüfatı bitkiləri isə pambıq və buğdadır.

Pakistan özünün xarici siyasətində beynəlxalq hüquq və normalara uyğun hərəkət edir. Bu ölkə qlobal problemlərin sülh yolu ilə həllində maraqlıdır. Onun yaxın strateji müttəfiqləri sırasında Türkiyə, Azərbaycan və Çini qeyd etmək olar. ÇXR Pakistana iqtisadi, hərbi və texniki yardım göstərir.

Pakistan Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini rəsmən tanıyan (1991-ci il dekabrın 12-si), diplomatik əlaqələr quran və Azərbaycanda səfirliyini açan ilk müsəlman dövlətlərindən biridir. Onu Azərbaycana yaxın edən təkcə dini və mədəni amillər deyildir. Burada bütövlükdə mənəvi amillərin rolu böyük olmuşdur.

Digər tərəfdən, hər iki ölkənin üzləşdiyi siyasi problemlər də bir-birinə bənzəyir. 1993-cü ilin aprelində Ermənistan tərəfindən Kəlbəcərin işğal edilməsi məsələsi BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının müzakirəsinə çıxarılarək Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpasını tələb edən 822 sayılı qətnamənin qəbul edildiyi iclasla məhz Pakistan sədrlik etmişdi. Bu məsələdə qardaş Pakistan dövləti prinsiplial mövqe nümayiş etdirərək o vaxtdan bu günə kimi Ermənistan ilə heç bir səviyyədə diplomatik əlaqələr qurmamış, onu bir dövlət kimi tanımamışdır. Pakistan Qarabağ münaqişəsində Azərbaycanın mövqeyini, Azərbaycan isə Kəşmir məsələsində Pakistanı dəstəkləyir.

İki ölkə arasında həyatın müxtəlif sahələrində əlaqələr həmişə yüksələn xətlə inkişaf etmişdir. Bunda dövlət və hökumət başçıların qarşılıqlı səfərləri mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, Pakistanda hakimiyyətə hansı siyasi qüvvənin gəlməsinə baxmayaraq, Azərbaycana olan münasibət dəyişməmişdir.

Türkiyə-Azərbaycan-Pakistan arasında hərbi, iqtisadi-ticarət və siyasi sahələrdə əməkdaşlıq gələcəkdə bu ölkələrin strateji ittifaqının inkişafına səbəb olacaqdır. Bu il iyulun 3-də Astanada Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Pakistanın Baş naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif arasında üçtərəfli görüş bu prosesə ciddi təsir göstərdi.

Hazırda Azərbaycanla Pakistan arasında əlaqələr yüksələn xətlə inkişaf edir və bugünkü strateji müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəlib. Bu il iyulun 11-də qardaş Pakistanın dəvətilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Pakistan İslam Respublikasına dövlət səfəri mühüm bir addım oldu. Səfər zamanı Azərbaycan Prezidentini PİR-in Baş naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif qarşıladı. Bu iki ölkəni "bir qəlbə döyünən iki ürək" adlandıran Baş nazir bütün məsələlərdə Pakistan və Azərbaycanın bir-birinin yanında olduğunu vurğuladı. Danışıqlar gedişində iki ölkə arasında bir sıra sənədlər, o cümlədən konsull xidmətlərinin və əməkdaşlığının təkmilləşdirilməsini nəzərdə tutan saziş imzalandı.

Tərəflər bir-birinin mövqeyini beynəlxalq forumlarda qətiyyətlə müdafiə edirlər. Belə ki, 2024-cü il yanvarın 24-də Daşkənddə keçirilmiş İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (İƏT) Xarici İşlər Nazirləri Şurasının 26-cı iclasında Şu-

şa şəhərinin 2026-cı ildə İƏT-in Turizm paytaxtı elan edilməsi üçün irəli sürülmüş təşəbbüs, oktyabrın 12-də BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasının 54-cü sessiyası çərçivəsində Qoşulma Hərəkətinin sədri qismində Azərbaycan tərəfindən irəli sürülmüş və yüzdən çox ölkənin həmmüəllif olaraq qoşulduğu inkişaf hüququ üzrə qəbul olunmuş qətnamə Pakistan tərəfindən dəstəkləndi. Azərbaycan da Pakistanın BMT Təhlükəsizlik Şurasının 2025-2026-cı illər üçün qeyri-daimi üzvlüyünə namizədliyinə tam dəstək verib. Həmçinin Pakistan Azərbaycanın Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında müşahidəçi status alması üçün müraciətini dəstəkləyib.

Pakistan tərəfi COP29-a evsahibliyi edəcək Azərbaycanın bu sahədə fəaliyyətini dəstəklədiyini bildirib. Bu münasibətlə noyabr ayında PİR-in Baş nazirinin Azərbaycana səfəri nəzərdə tutulub.

Yüksək səviyyəli görüş zamanı iki ölkə arasında həyatın müxtəlif sahələrində əməkdaşlığa dair çoxsaylı sənədlər imzalanıb. Bütün bunlar tezliklə iki ölkə arasında ticarət və investisiya qoyuluşu sahəsində işlərin həcmi 2 milyard dollara çatdırmağa imkan verəcəkdir. Həmçinin danışıqlar zamanı Bakı-İslamabad, Bakı-Kəraçi, Bakı-Lahor hava xətti üzrə təyyarələrin uçuşları məsələsi də müzakirə olunmuşdur. Azərbaycanlı ekspertlərin hazırladığı İslamabadın abadlaşdırılması planının da tezliklə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Tərəflər əməkdaşlığın səviyyəsini yüksəltmək üçün daha çox imkanların mövcud olduğunu bildiriblər. Bəzi sənədlərin isə noyabrda Bakıda imzalanması nəzərdə tutulur. Bütün bunlar göstərir ki, Azərbaycan-Pakistan münasibətləri bu ilin sonunda yeni mərhələyə qədəm qoyacaqdır.

Son zamanlar ticarət-iqtisadi əlaqələr də getdikcə genişlənir. Cari ilin iyul ayında iki ölkə arasında müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığın gücləndirilməsinə dair bir sıra sənədlər imzalandı. O cümlədən Azərbaycan və Pakistan arasında daha düzgün ticarət marşrutlarının təşviq edilməsi məqsədi güdən "Tranzit Ticarət Sazişi" imzalanıb.

Hazırda Azərbaycanda 3600-dən çox Pakistan şirkəti qeydiyyatda alınıb və onlar sənaye, kənd təsərrüfatı, tikinti, ticarət, nəqliyyat və xidmət sahələrində aktiv fəaliyyət göstərir. Tərəflərin yekdil fikri belədir ki, iki ölkə arasında ticarət dövriyyəsinin cari 100 milyon dollar dərəcəsində olması hələ son hədd deyildir.

Son zamanlar həyatın digər sahələrində olduğu kimi, mədəniyyət sahəsində də əlaqələr genişlənir. Bu əlaqələr xüsusilə elm və təhsil sahələrində özünü daha parlaq şəkildə büruzə verir. Hələ 2023-cü ilin dekabrında Pakistanın Milli Elm və Texnologiya Universitetində Heydər Əliyev adına auditoriya açılıb. Azərbaycanın ali təhsil ocaqlarında, xüsusilə Bakı Dövlət Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsində Urdu dili kafedrası fəaliyyət göstərir, Asiya və Afrika ölkələri tarixi kafedrasının professor-müəllim heyəti isə "Pakistan tarixi", "Pakistanın siyasi sistemi" və "Pakistanın xarici siyasəti" fənnini tədris edirlər.

İki ölkə arasında mədəni mübadilə məsələlərinə ciddi fikir verilir. Təsədüfi deyil ki, bu ilin iyulunda iki ölkə arasında "2024-2029-cu illər üçün Mədəni Mübadilə Proqramı" imzalanıb. Bakı və İslamabad arasında qaradaşmış şəhərlər münasibətlərinin qurulması üzrə müvafiq sənəd təsdiq edilib.

Heydər Əliyev Fondu silsilə humanitar tədbirlər çərçivəsində Kəşmirin Müzəffərabad şəhərində qızlar məktəbi inşa edib, Xeybər Paktunxva əyalətində hepatit-B virusuna qarşı peyvəndləşdirmə işləri aparıb. Fondun bu qardaş ölkədə həyata keçirdiyi onlarca xeyriyyə tədbirini sadalamaq olar. Göz klinikasının tikintisi üçün maddi yardımın göstərilməsi, Ramazan ayında Pakistanın bütün əyalətlərində kimsəsiz uşaqlar üçün iftar süfrələrinin təşkili də bu qəbildəndir.

İki qardaş ölkəni bağlayan mənəvi-mədəni tellər olduqca möhkəmdir. Tam əminliklə vurğulamaq olar ki, qarşılıqlı tərəfdaşlığı gücləndirmək, onu möhkəm təməllər üzərində daha yüksək səviyyəyə çatdırmaq üçün hər iki qardaş dövlətin rəhbərliyində yetərli siyasi iradə və xalqlarında qəti əzmkarlıq mövcuddur.

*Ataoglan MƏMMƏDLİ,
BDU-nun dosenti*